

# Přeznačený *Tvar* a *Obrys-Kmen* jako prostor „tvůrčí svobody“?

## Oficiální kritika sklonku 80. let po roce 1989

Lucie Malá

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav české literatury a komparatistiky  
mallucie@gmail.com

### SYNOPSIS

#### **Magazine *Tvar* Rebranded and *Obrys-Kmen* as Space for ‘Creative Freedom’?: Official Critique of the Late 1980s After 1989**

This article deals with the beginnings of the magazines *Tvar* (Form) and *Obrys-Kmen* (Contours-Stem), which were founded on the vestiges of defunct periodicals *Kmen* and *Obrys*. What they present, for the most part, are editorial statements and positions, as well as metacriticism and profiles on various publications from the diverse medium of literary journals in the context of the newly democratized literary sphere of the 1990s. The aim of this article is to show, using the examples of *Tvar* and *Obrys-Kmen*, how the prominent position and status of official literary criticism and its representatives changed after 1989, as they were cast to the (apparent) periphery of the field.

### KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS

*Tvar*, *Obrys-Kmen*, redakční prohlášení, kritika, 80. a 90. léta, přechod z totality do demokracie / *Tvar*; *Obrys-Kmen*; editorials; reviews; 1980s and 1990s; transition from totalitarianism to democracy

### DOI

<https://doi.org/10.14712/23366680.2020.3.13>

Přítomný text si s ohledem na žánr neklade za cíl hlouběji analyzovat jednotlivé kritické projevy či představit ucelenější literárněhistorický exkurs, nýbrž na příkladu porevolučního osudu oficiální literární kritiky sklonku 80. let (tedy některých jejích tvůrců) formulovat několik otázek, jež rezonují až do naší současnosti, resp. se ukazují jako výsostně aktuální. V přímé návaznosti na teze Terezy Šnellerové, věnované *Tvorbě a Kmeni*, nastiňuje situaci někdejší oficiální literární kritiky v době, která již časově vybočuje mimo vytyčená léta daná zaštiťujícím tématem publikace, paradoxně nás však právě díky tomuto přesahu upozorňuje na skutečnost, že tzv. normalizace a její projevy skončily listopadem 1989 pouze zdánlivě. Spíše než o konci můžeme v 90. letech hovořit o proměně, ztrátě statusu či kreditu, získávaného do té doby vynuceným a represivními postupy uměle udržovaným dominantním postavením některých publicistů, vědců a časopisů, jejichž prestiž zhusta nestavěla na kvalitě

a originalitě odvedené práce, ale na stranickém kariérismu. Někteří normalizační literárněvědní prominenti se však po roce 1989 z literárního provozu nestáhli – ba naopak, v současnosti se některým překvapivě dostává různých ocenění a navracejí se do veřejného prostoru, jiní jsou stále považováni za důvěryhodné odborníky, přestože po listopadu 1989 náhle změnili svá badatelská stanoviska a jednoduše opět „šli s dobou“.

## TVAR ANEB RYCHLÁ PROMĚNA KMENE

*Tvar*, vycházející od roku 1990, je v základních oborových lexikografických příručkách označován za „nástupce“ *Kmene*, což se jeví být vzhledem k podobě této proměny příležitým výrazem. Došlo k obměně redakce, v jejímž čele již nestál Karel Sýs, ale převzali ji představitelé progresivnějších tendencí sklonku 80. let, především Pavel Janoušek.

Mezi posledními několika čísly *Kmene* a prvním *Tvarem* lze zaznamenat znatelný stříh – jako by šlo o dva nespojitě světy, jejichž jediným průnikem je několik stejných autorů. Jeden svět je ten stále „zpomalený“, autocenzurovaný a regulovaný, ale již ve fázi koroze – svět, jenž pozvolna tuší, že někdejší pořádky a opatření již neplatí či brzy platit nebudou, proto je možné si dovolit o něco více než dříve: velmi opatrně se otevírat tak, jako se současně drolí komunistický režim obecně, a ustupovat působení tzv. šedé zóny. Druhý, nastupující svět byl naopak chaotický a nesvázaný představou o tom, co se smí či nesmí publikovat. Co nás však s odstupem času na příkladu přechodu *Kmene* v *Tvar* zarazí, je absence zřetelné kolize těchto světů, která by ústila v kritickou diskusi, ozdravnou reflexi minulosti, to, co pro kritiku bývá podstatné – konflikt, rozpor, problém.

První čísla periodik zpravidla bývají manifestačním, programovým gestem, třebaže ne nutně explicitně v podobě verbalizovaného prohlášení, jde vždy o akt sebeuvedení a sebedefinice, kdy něco nového přichází na svět. První číslo *Tvaru* v tomto ohledu působí až eklekticky (podobně tomu však bylo i kupříkladu ve znovuobjevených *Literárních novinách*). Příkladem budiž fakt, že na titulní straně vychází text Jana Lopatky nazvaný Šifra jako možné východisko interpretace, tedy úvaha někdejšího tvářisty, spolupracovníka *Kritického sborníku* či *Edice Expedice*. Jen o pár let později, poté co se ve *Tvaru* na několik let usídli především řada vědců a kritiků okruhu mj. kolem osobností Vladimíra Macury a zmíněného Pavla Janouška, bude paradoxně právě Jan Lopatka druhým jmenovaným karikován a jeho odkaz bagatelizován, a soudě dle povahy těchto parodických, mystifikačních textů se tomu tak stalo patrně i pro Lopatkovy „nežádoucí“ občanské postoje v období tzv. normalizace. Ve *Tvaru* tak oproti prvním číslům, která jsou v řadě vychýlena jako ještě neukotvená, chaotická, v průběhu 90. let existuje jistá návaznost skrze onu tzv. šedou zónu a její perspektivu. V literární kritice a publicistice, kritériích a způsobech hodnocení se toto prakticky projevuje mj. odporem k morálním aspektům hodnocení literatury, resp. otázce literatury/umění a morálky (morální bezúhonnosti autorů, obzvláště za minulého režimu) vůbec, do popředí se dostává obecná relativizace a pragmatismus. Takový, který se prezentuje a do značné míry maskuje jako tzv. postmodernistický, daleko spíše však pramení z těchto historických, šedožónních kořenů časopisu, sahajících do období před rokem 1989.

*Tvar* se nicméně roku 1990 ustavuje jako v zásadě nový časopis, jehož návaznost na *Kmen* se explicitně omezuje na zmínku v tiráži, kde probíhá paralelní číslování ročníku, a i ta od roku 1991 mizí. Uvádím to proto, že i toto mizení a v jistém smyslu hladký, nereflektovaný a netematizovaný přechod či snad dokonce zapomínání se zdají být příznačným jevem. Přeznačení platformy a převzetí redakce sice přislíbují diskontinuitu, ale překotný pohyb kupředu a zdánlivá snadnost této proměny sugerují opak. Proměna periodika v roce 1990 se také zdá svědčit spíše o proměně vnější (všeobecná změna literárního provozu, toho, co je najednou možné publikovat, tudíž se to zkrátka publikuje) než o proměně vnitřní (hodnotové, myšlenkové, vycházející přirozeným způsobem z podstaty věci). Určitá kontinuita je však dána také personálně – jde například o Pavla Janouška či třeba Petra A. Bílka, kteří psali již v 80. letech pro *Kmen* jako v tehdejším kontextu provokativní mladí kritici, kteří však stále v rámci povolených mezí (jinak by jejich texty byly před rokem 1989 v *Kmeni* sotva publikovány) reflektují stav kritiky a literatury. Jinak se pokračuje v nových podmínkách, aniž by příliš ochotně byly reflektovány ty staré – neřkuli aby bylo jasné, od čeho se případně nová redakce distancuje a naopak, s jakým stanoviskem časopis přebírá. Jako kdyby na rozvahu a bilanci chyběl čas a patrně k nim scházela i motivace. Hořké plody tohoto vágního přístupu k období komunistického režimu ostatně sklízíme napříč společnostmi dodnes nejen na poli literárních časopisů.

Na nynějším webu *Tvaru* je v sekci O časopisu *Tvar*<sup>1</sup> počátek jeho vydávání datován až od roku 1990 a o přesahu do 80. let zde zmínka není. Na základě osobní zkušenosti vím, že zvláště mezi mladšími čtenáři a studenty literatury o tomto historickém původu časopisu téměř nikdo netuší. Domnívám se, že to tudíž nejspíš platí i pro některé dnešní příspěvatele *Tvaru*.

## OBRYS-KMEN JAKO ÚTOČIŠTĚ (NEJEN) PŘEDLISTOPADOVÉ OFICIÁLNÍ LITERÁRNÍ KRITIKY

*Obrys-Kmen* je literárně kulturní periodikum, které začíná vycházet roku 1995 nejprve jako měsíční příloha komunistického deníku *Haló noviny*. Jeho periodicita i charakter se v průběhu let proměňuje: zlomovými body jsou pak především roky 1998, kdy se stává čtrnáctidenníkem, a 2001, kdy získává internetovou mutaci a vychází tak souběžně elektronicky i v tištěné verzi, díky čemuž má, jak se redakce chlubí na svém webu, ještě větší dosah a dopad v porovnání s jinými kulturními periodiky, jejichž náklad nedosahuje nákladu *Haló novin*. Pro tento příspěvek zůstanu nyní u prvních dvou let existence *Obrysu-Kmene*. Omezím se tedy na první období do roku 1997, kdy se *Obrys-Kmen* poprvé ustavuje, postuluje svůj kritický program a hledá své místo v soudobé literární situaci.

O časopisu *Kmen*, k němuž název odkazuje, zde pojednala Tereza Šnellerová – z něj do této nové kulturní přílohy *Haló novin* po letech přechází řada za tzv. normalizace oficiálně působících publicistů-kritiků a literárních vědců (Milan Blahynka, Hana Hrzalová, Jiří Hájek) a spisovatelů (Jiří Žáček, Jaromír Pelc, Jaroslav Hovorka a další). Hlavní osobností je také Karel Sýs, kterého z *Kmene* vytlačilo ono tzv. progresivní

1 [nepodepsáno]: Info a kontakty. [nedatováno] Dostupné z <https://itvar.cz/info> [navštíveno 1. 8. 2020]

křídlo během jeho transformace v *Tvar*. Na oficiálním webu se *Obrys-Kmen* s tímto převzetím vyrovnává poněkud nekompromisně: „Po převratu 1989 – ještě v listopadu – byl šéfredaktor vyhozen a *Kmen* se záhy přejmenoval na *Tvar*. Ten nakonec zdegeneroval v státěm dotovaný občasník s nákladem 800 až 1000 výtisků, v občasník ryze skupinový s ručením neomezeným.“<sup>2</sup> Můžeme si povšimnout agresivní rétoriky, připomínající denunční styl vyjadřování oficiálních publicistů a představitelů z projevů adresovaných nejrozličnějším „škůdcům“ režimu před rokem 1989.

*Obrys*, na nějž poukazuje druhá část složeného názvu, byl „čtvrtletníkem nezávislé české a slovenské kultury“, který mezi léty 1981–1990 v Mnichově vydával Daniel Strož, jinak spjatý především s nakladatelstvím Poezie mimo domov. Mezi přispěvatele exilového *Obrysu* lze počítat kupříkladu Josefa Jedličku, Jana Vladislava, Ivana Diviše, Josefa Škvoreckého, Ludvíka Vaculíka, Václava Havla, Milana Jungmanna, roku 1986 zde vychází například rozhovor Petrušky Šustrové s Ivanem Martinem Jirousem. Výčet jmen je na první pohled překvapivý vzhledem k následujícímu propojení této „značky“ s představiteli oficiální kritiky, ale nutno podotknout, že Daniel Strož dával oficiálním autorům prostor již v exilové éře. Strož také po převratu působil mj. v redakční radě *Tvorby*, která zaniká až roku 1991, a později se stal politickým komentátorem právě komunistických *Haló novin*.

Z úvodníku autorů Petra Buriana a Daniela Strože v prvním čísle lze dále pro ilustraci toho, jak se *Obrys-Kmen* čtenářům představil, citovat: „Neúnosně dlouhou dobu trvá situace, kdy jsou česká literatura ohroženy jednak vpádem tuzemské i dovezene pakultury, jednak vydáním napospas ‚všemocné ruce trhu‘. [...] Od všeho, co se u nás děje, vedou nitky k cizím loutkohercům a režisérům. Tak jako nefunguje volný trh, neexistuje ani volnost tvorby, ani svobodné a rovnoprávné šíření jejích plodů. Kde vládne koruna či spíše dolar s markou, tam vzniká kultura poplatná nemilosrdným chleboďárcům“ (Burian – Strož 1995). Tematizuje se zde staronový nepřítel, kapitalismus, který nyní údajně likviduje svobodné podmínky k tvorbě a umělce vyhání na periferii společnosti. Krajní levice v 90. letech takto artikuluje dojem selhání a zklamání z polistopadových poměrů, vzhledem k napojení na komunistickou stranu lze však předpokládat, že se zde dílem implikuje i představa o tom, že za minulého uspořádání z tohoto hlediska bylo lépe a kultura měla za komunistického režimu větší prestiž i lepší materiální zázemí. Opomíjí se však to podstatné – tedy o jakou kulturu šlo, ale hlavně co bylo podmínkou její existence –, tedy jak a komu na úkor existovala. Zde však již narážíme na témata dalece přesahující tento příspěvek: problém kontinuity KSČ a KSČM, podobně jako na problém ahistoričnosti (či spíš jakési amnézie, vytěsnění) a jisté nepatřičnosti neomarxistické levicové kritiky kapitalismu v post-komunistických zemích. Zklamání z neradostného postavení kultury v kapitalistické společnosti je jistě legitimní, nemělo by však jedním dechem nabízet a vyzdvihovat extrémní řešení, jež se již dostatečně jasně ukázala jako nefunkční a destruktivní.

Propojení okruhu exilového (*Obrys*) a oficiálního (*Kmen*) je na stránkách nového časopisu *Obrys-Kmen* v četných zmínkách vyzdvihováno jako konečné, dlouho kýžené překonání nepřírozeného dělení literární komunikace na tři proudy a má sugerovat otevřenost, která není vlastní jiným soudobým platformám. Ostatně navzdory de-

2 [nepodepsáno]: Z historie *Obrysu-Kmene*. [nedatováno] Dostupné z [http://www.obryskmen.cz/archivok/index.php?x\\_tk=historie](http://www.obryskmen.cz/archivok/index.php?x_tk=historie) [navštíveno 1. 8. 2020]

klarované levicovosti a také kontextu, v němž *Obrys-Kmen* jako příloha vychází, se redakce prezentuje jako nestranná, tvrdí kupříkladu, že nabídne publikační prostor každému začínajícímu autorovi, jenž v krutých tržních podmínkách nemá zastání jinde. Programové prohlášení zní: „*Obrys-Kmen* chce dát prostor všem, kdo vyznávají jednotnou kulturu v nejednoduchých formách, kdo podporují skutečnou tvůrčí svobodu, nikoli kulturu svázanou ponižujícími podmínkami tzv. tržního hospodářství. Nejsme a nemíníme být úzce zaměřeni ani názorově, ani programově. Hlavním cílem je kvalita obsahu a rozmanitost. Věříme totiž, že právě toto může zvláště dnes sblížit lidi nejrůznějších představ i názorů. Vždyť kultura se nemůže beztrestně dělit na oficiální a neoficiální, na levou a pravou, levopravou a pravolevou [...]. To byly a jsou umělé a zbytečné bariéry, které bychom rádi pomohli odstranit.“<sup>3</sup> K těmto slovům se hlásí někdejší představitelé oficiální kritiky před rokem 1989, kteří se nyní představují jako nový intelektuální disent. Z historie časopisu nelze neodcitovat například tento příklad heroického sebenahlížení: „*Obrys-Kmen* se od svého vzniku dělá vskutku „na koleně, za podmínek, jež jsou pro ostatní česká periodika, oficiálně podporovaná státem, nepředstavitelná. Takový časopis lze vytvářet jedině z oddanosti dobré věci. Věříme, že nezanikne.“<sup>4</sup> Patrně záměrně (ale obávám se, že bez ironie či sebeironie) tato charakteristika evokuje tvorbu samizdatu za předešlého režimu.

Někdejší oficiální literární kritici, kteří zde publikují, nevyužili příležitosti k sebereflexi. Tím nemíním sebezpyt z morálního hlediska či s ohledem na osobnostní integritu, ačkoli by ani to od literárního kritika jako veřejné osobnosti svého druhu nebylo úplně nemístné očekávat. Míním tím především průběžnou reflexi vlastních estetických kritérií a kritických soudů, obecně řečeno názorů na literaturu, které se před rokem 1989 nemohly svobodně rozvíjet a tříbit v otevřené kritické, pluralitní diskusi. *Obrys-Kmen* z podstatné části pokračuje v určité linii myšlení a hodnot, prodlužuje existenci *Kmene* v jeho pozvolna uvolňované formě na sklonku 80. let. Lze však mluvit o jistém převlečení kabátu či spíše kamufláži, o zástupných tématech. Ponechává se zde totiž stranou všechno problematické a kontroverzní. Domnívám se, že právě i z toho důvodu zůstává *Obrys-Kmen* jako platforma v zásadě bez dialogu s jinými časopisy a přebývá v izolaci a na okraji (sami o sobě tvrdí, že jsou „bojkotováni“). To, proč *Obrys-Kmen* stojí stranou oborové diskuse a jeho role je oproti jiným soudobým kritickým platformám marginální, však autoři sami sobě ani čtenářům nekladou jako otázku, avšak prezentují rovnou jako hotovou agresivní odpověď. Patrná je rovněž stylizace do role oběti v údajně absolutně převráceném systému hodnot po revoluci. Namísto otevřeného pojmenování nepřijemných jevů a problémů, týkajících se odkazu, jež se zračí v samotném jménu *Obrysu-Kmene*, se zde odsuzují a uráží jiná „konkurenční“, především víceméně levicová periodika. Nejčastější polemiky jsou ve sledovaném období s časopisem *Tvar* a *Literárními novinami*, což je rovněž signifikantní. Citáty z nich se hojně objevují v rubrice *Vytrženo*, kde jsou glosovány.

Kuriózní, s konspirační teorií hraničící je ve sledovaném období představa, že upozaděni někdejší oficiální literatury v době po převratu představuje nastolení nového dogmatu – oficiální literatura se nyní prý programově ignoruje a ideologicky se zachovává politické (nikoli literárněhistorické či kritické) členění literatury na

3 [nepodepsáno]: Z historie *Obrysu-Kmene*. [nedatováno] Dostupné z [http://www.obrys-kmen.cz/archivok/index.php?x\\_tk=historie](http://www.obrys-kmen.cz/archivok/index.php?x_tk=historie) [navštíveno 1. 8. 2020]

4 Tamtéž.

tří proudy komunikace, jež odrážejí především některé oborové příručky, zaměřené na exil a samizdat, namísto toho, aby se konečně sloužilo literatuře celé, bez těchto rozlišení. To již zní jako výzva, že je třeba už konečně přestat připomínat pro komunisty nepříjemnou skutečnost, že někteří lidé nemohli před rokem 1989 publikovat, což mělo dopad na všechny oblasti literárního života.

Příznačná je absence pokusů navrátit do procesu hodnocení literatury (a jakési její zpětné, dodatečné kanonizace) estetické kritérium. Jinými slovy, při této obhajobě normalizační, oficiálně publikované literární produkce je nápadná absence snahy argumentovat její kvalitou.

V mnohém nezbyvá než zůstat u zkratky; tento popis situace někdejší oficiální kritiky po převratu a osud vybraných periodik však vede k obecnějším úvahám, jež pokládám za podstatné při rozvaze o tzv. normalizaci, ale především o současnosti a nás samých.

U časopisu *Tvar* se vzhledem k jeho vzniku jeví jako podstatný vliv tzv. šedé zóny, která mj. problematizuje chápání roku 1989 jako úplného zlomu. (Ostatně personální obsazení, resp. proces přeobsazování nejen literárněvědných institucí napovídá, že „reakční doba“ byla pomalejší a přerod v demokratickou společnost komplikovanější.) Konkrétně na příkladu publicistiky Pavla Janouška v *Kmeni* a následně v *Tvaru* můžeme konstatovat, že je z hlediska svého stylu, argumentace apod. příbuzná. Takové zjištění může znamenat buď to, že byl *Kmen* v závěru své existence již tak progresivní a otevřený, či že *Tvar* naopak zůstával stále ovlivněn svým původem. Přejít mezi *Kmenem* a *Tvarem* také poukazuje na to, že řada pozic byla jaksi tiše vyměněna, ale na stránkách časopisů (věnovaných nota bene kritice v jakékoli její formě) jako v literárněhistorickém pramenu o tom nenajdeme zprávu.

Normalizační myšlení i kultura v jistých podobách nadále existují a rozvíjejí se. Literární publicistika, která se k nim hlásí či se od nich minimálně nedistancovala, je nadále přítomná, *Obrys-Kmen* vychází, píšou tam Karel Sýs, Milan Blahynka i další. Příspěvatelé *Haló novin* získávají různá ocenění s veřejným ohlasem, kupříkladu novinář Petr Žantovský či právě Karel Sýs, o němž se nedávno – v létě 2018, v souvislosti s návrhem na jeho státní vyznamenání – vedla i na dnešní poměry vzrušená debata. Nejde tudíž o zanedbatelný historický relikt, ale něco, co stále na bilanci a kritickou reflexi čeká. Může nás pouze znepokojovat, že se takto zatíženému myšlení dostává stále většího prostoru a ohlasu.

Pavla Pečínková na Sympozium 8 (Komunismus – elity – dnešek), pořádaném v listopadu 2018 časopisem *Revolver Revue*, formulovala pozoruhodnou myšlenku o českých dějinách umění 50. let, která má však obecnější platnost a můžeme ji vztáhnout i k našemu tématu: „Znepokojuje mne, že nedostatek samostatného kritického myšlení, pasivní přejímání předepsaných tezí a konjunkturální rétorika jsou dnes většinou považovány za logickou a zákonitou reakci v dané politické situaci. Jenomže jestliže si otevřeně nepřiznáme, že oficiální česká uměnověda v první polovině 50. let selhala eticky i metodologicky, znamená to, že ohýbání názorů podle momentálních politických či společenských podmínek přijímáme jako historickou nutnost nebo dokonce jako standardní stav oboru. Pak by ale pro zdárnou kunsthistorickou kariéru stačilo citovat či svými slovy převyprávět momentálně ceněné či vyžadované teze a připojit pečlivě zpracovaný poznámkový aparát. Copak svobodné myšlení a odpovědnost za pravdivost publikovaného sdělení nejsou podmínkou vědecké práce?“ (Pečínková 2019).

Při hodnocení normalizační literární kritiky a jejich přesahů do 90. let totiž stojíme před stejným problémem a nechutí k otevřené kritické diskusi o minulosti. Někteří někdejší představitelé „literárního provozu“ se po revoluci ocitli mimo hlavní proud a diskusi, na okraji oborového zájmu, což si mnohdy vysvětlovali jako útlak ze strany nového establishmentu – jak jsme ilustrovali i na prohlášeních *Obrysu-Kmene*. Domnívám se však, že se tomu tak ve většině případů stalo hlavně z důvodu nepřesvědčivé kvality v inkriminované době publikovaných prací, které se zkrátka jeví nepřilíživě inspirativními, zhusta tendenčními a schematickými, rovněž také z důvodu specifické stylizace a prezentace těchto publicistů v polistopadovém kontextu, nikoli kvůli štítlivosti, povýšenosti či nového, „opačného“ elitářství. Otevřené vyjádření skepse vůči legitimitě a hodnotě těchto ideologicky poplatných pramenů, nastíněný i v postoji Pečinkové, je však přesto nadále zřídka, zdá se být projevem individuální odvahy říci něco „nepříjemného“ a obvykle je odsuzováno za projev moralizování nebo tzv. antikomunismu. V současnosti se dokonce objevují snahy tyto oficiální počiny v rámci různých revizionistických historiografických přístupů rehabilitovat nejen jako dokument doby, ale jako plodný příklad marxistického myšlení. Ukazuje se navíc, že bývalí prominenti svoje postavení ztratili jen do určité míry a velký podíl sehrává neochota si cokoli komplikovat či si někoho znepřátelit. Například v souvislosti s nezvalovským edičním počinem Milana Blahynky v projektu Česká knižnice tuto setrvačnost popsal Michael Špirit.<sup>5</sup>

Hladký přechod a vnějškové přeznačování kulturních periodik, nezáměr o bilanci a kritickou reflexi minulosti jakožto nepříjemné téma v nadějeplných, chaotických 90. letech mají svůj podíl na tom, že ti, kteří byli vyhozeni ze dveří, se nyní vracejí oknem. Otázkou však je, zdali byli vůbec doopravdy vyhozeni.

## LITERATURA

**Burian, Petr – Strož, Daniel:** [Editorial].

*Obrys-Kmen* 1, 1995, č. 1, s. 1.

**Dokoupil, Blahoslav (ed.):** *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945–2000*. Host – Votobia; Brno – Olomouc 2002.

**Lollok, Marek:** *Kritika v pohybu. Literární kritika a metakritika 90. let 20. století*. Masarykova univerzita, Brno 2019.

**Pečinková, Pavla:** Kupředu jdeme II (znovu k interpretaci naší předválečné avantgardy v padesátých letech a jejím důsledkům pro dnešní dobu). *Revolver Revue* 34, 2019, č. 115, s. 195.

**Zizler, Jiří:** Otevřená dekáda. In: *V souřadnicích volnosti*. Academia, Praha 2008, s. 11–34.

5 Špirit, Michael: [Na začátku roku je vhodné připomenout...] Publikováno 2. 1. 2013. Dostupné z: <http://www.ipsl.cz/index.php?id=256 & menu=echa & sub=echa & str=echo.php> [navštíveno 1. 8. 2020]. Tuto edici a z ní vyplývající problémy komentuje rovněž ve své knize *Textologie dnes*. Příručka pro začínající editory (Ústav pro českou literaturu 2019).